

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Josefa Fialy, soudkyně zpravodajky Veroniky Křest'ánové a soudce Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní korporace **J**, sídlem Hodonín, zastoupené JUDr. Irenou Schejbalovou, advokátkou, sídlem Slunná 266/28, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1206/2022-4142 ze dne 1. února 2023, za účasti **Nejvyššího soudu**, jako účastníka řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1206/2022-4142 ze dne 1. února 2023 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip rovnosti účastníků podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1206/2022-4142 ze dne 1. února 2023 se zrušuje.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí s tvrzením, že jím došlo k porušení jejích ústavně zaručených

práv zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a připojených listin se podává, že stěžovatelka v předmětném trestním řízení vedeném proti obviněnému J. J. (dále jen „obviněný“) vystupovala v pozici poškozené, přičemž vůči obviněnému uplatnila nárok na náhradu škody. Rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně (dále jen „okresní soud“) č. j. 3 T 203/2016-3987 ze dne 27. května 2021 byl obviněný uznán vinným ze spáchání zločinu zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 4 písm. b), d) trestního zákoníku a zločinu zpronevěry podle § 206 odst. 1, 3, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. Obviněnému byla rozsudkem uložena povinnost zaplatit stěžovatelce na náhradu škody částku 4 329 109,71 Kč, přičemž se zbytkem svého nároku byla stěžovatelka odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Proti rozsudku okresního soudu podal obviněný odvolání. Na jeho základě Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) usnesením č. j. 5 To 388/2021-4060 ze dne 8. března 2022 zrušil v napadeném rozsudku okresního soudu výrok o uložení peněžitého trestu ve výši 520 000 Kč. V ostatních částech zůstal tento rozsudek nezměněn.

4. Proti usnesení krajského soudu podal obviněný dovolání, o kterém Nejvyšší soud rozhodl napadeným usnesením tak, že částečně zrušil rozsudek okresního soudu ve výroku o povinnosti obviněného zaplatit stěžovatelce na náhradu škody částku 4 329 109,71 Kč a ve výroku, jímž byla stěžovatelka se zbytkem svého nároku odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Nejvyšší soud zrušil i uvedené usnesení krajského soudu v části, již bylo rozhodnuto o zamítnutí odvolání obviněného proti výrokům o náhradě škody. Nejvyšší soud zároveň podle § 265m odst. 2 trestního řádu stěžovatelku s celým jeho uplatněným nárokem odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních.

II.

Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka namítá, že k porušení principu kontradiktornosti, a tím i čl. 6 Úmluvy, došlo tím, že jí v dovolacím řízení nebylo dovolání zasláno k vyjádření. Odkazuje v této souvislosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3235/15 ze dne 26. dubna 2016 (N 80/81 SbNU 349); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>. Má za to, že Nejvyšší soud nerespektoval ani nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/2000 ze dne 31. ledna 2001 (N 22/21 SbNU 195; 77/2001 Sb.). V tomto nálezu totiž Ústavní soud shledal protiústavní úpravu, která umožnila soudu připustit neúčast poškozeného, z čehož stěžovatelka dovozuje, že tím spíše by neměl být akceptován postup Nejvyššího soudu v jeho věci, který *de facto* rovněž nepřipustil jeho účast v dovolacím řízení.

6. Stěžovatelka tvrdí, že pro posouzení její věci není podstatné, že trestní řád neumožňuje poškozenému podat dovolání. Z čl. 6 Úmluvy podle jejího názoru vyplývá, že podá-li obviněný dovolání, poškozený musí mít adekvátní prostor pro vyjádření a reakci na stěžejní protiargumenty obviněného. Uvádí, že v posuzované věci nebyla soudem vyzkoumána o dovolání, které podal obviněný, čímž jí bylo upřeno právo se k němu

vyjádřit, a to zejména v části týkající se výroku ukládajícího odsouzenému, aby jí nahradil způsobenou škodu. Podotýká, že poškozený by měl mít právo být informován o podaném dovolání a vyjádřit se k němu, jinak by mohlo dojít k situaci, že se o existenci rozhodnutí, jež se bude přímo dotýkat pouze jeho práva na náhradu škody, dozví až jeho doručením. Podstatnou újmu na své straně spatřuje v tom, že dovolání odsouzeného obsahovalo nové argumenty, kterým by oponoval, kdyby byl o jejich předestření informován.

7. Nejvyšší soud podle stěžovatelky pochybil také tím, že o podaném dovolání rozhodl v neveřejném zasedání, ačkoliv pro tento postup nebyly splněny předpoklady stanovené § 265r odst. 1 trestního řádu. Svou navazující argumentaci soustředí na odůvodnění závěru, že v posuzované věci nebyly splněny podmínky vyplývající z § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu a že podle uvedeného ustanovení nebylo možno postupovat ani analogicky. Uvádí, že rozhodování dovolacího soudu v neveřejném zasedání by mělo být výjimkou. Připomíná, že § 265r odst. 5 trestního řádu zmiňuje nutnost vyrozumět o veřejném zasedání osobu, která může být rozhodnutím o dovolání dotčena, popř. jejího obhájce či zmocněnce. Dovojuje z toho, že dotčené osoby nemohou být zkráceny na právu se vyjádřit jen proto, že dovolací soud rozhodl v neveřejném zasedání. S odkazem na nález sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. srpna 2017 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.) připomíná, že vývoj legislativy po roce 1989 jednoznačně směřuje k posílení práv poškozeného v trestním řízení.

8. V návaznosti na to, že Nejvyšší soud v napadeném usnesení přiznal důvodnost námitky obviněného o promlčení stěžovatelčina nároku, stěžovatelka namítá, že tato námitka promlčení byla vznesena v rozporu s dobrými mravy podle § 2 odst. 3 občanského zákoníku. V této souvislosti odkazuje na nález sp. zn. I. ÚS 548/11 ze dne 21. června 2011 (N 119/61 SbNU 729). Nejvyšší soud podle něj neucínil konkrétní zjištění, v jakém rozsahu obviněný námitku promlčení uplatnil.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, jež byla účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Původní soudce zpravodaj si podle § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vyžádal spis vedený u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 7 Tdo 1206/2022 a vyzval účastníka řízení a Nejvyšší státní zastupitelství jako vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud ve vyjádření připomněl, že se základní zásady trestního řízení neuplatňují ve všech stádiích trestního řízení stejnou měrou a že hlavními stranami

trestního řízení jsou státní zástupce a obžalovaný. Z toho podle něj vyplývá, že požadavek na kontradiktornost řízení svědčí zejména obžalovanému (zde tedy obviněnému), a nikoli ve zcela shodném rozsahu ve všech fázích řízení poškozenému. Poukázal na skutečnost, že poškozený nepatří mezi subjekty, jimž trestní řád v § 265d odst. 1 svěřuje právo podat dovolání, a že § 265h odst. 2 trestního řádu neukládá soudu povinnost poškozeného vyrozumět o podaném dovolání. Nejvyšší soud uvedl, že případ, kdy je zrušen adhezní výrok a poškozený je odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, je analogický situacím předpokládaným v § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu, v nichž může Nejvyšší soud rozhodovat v neveřejném zasedání. Dodal, že obdobně jako v nyní posuzované věci postupoval ve věci vedené pod sp. zn. 5 Tdo 1222/2018 nebo 4 Tdo 462/2022 a že ve věci vedené pod sp. zn. 5 Tdo 44/2016 takový postup obstál i v přezkumu Ústavním soudem ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 3282/16. S odkazem na § 265m odst. 2 a § 265 trestního řádu konstatoval, že v posuzované věci nebylo namístě vést dále podrobnější řízení jen o nároku poškozeného.

12. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření označilo ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Poukázalo na to, že poškozený není osobou, jíž soud prvního stupně podle § 265h odst. 2 trestního řádu doručuje opis podaného dovolání, a že ani nemá oprávnění dovolání podat (§ 265d odst. 1 trestního řádu *a contrario*). Odkazuje na nález sp. zn. I. ÚS 3235/15, v němž Ústavní soud sice judikoval, že dovolací řízení vykazuje kontradiktorní charakter, nicméně tvrdí, že primárně je tomu tak mezi veřejnou žalobou a obviněným, tedy bez aktivní účasti poškozeného. Nejvyšší státní zastupitelství dále připomnělo, že obviněný v přechozích fázích řízení námitku promlčení vznesl, takže pro stěžovatelku tato námitka nemohla představovat novum, jak tvrdí v ústavní stížnosti. Rozhodnutí Nejvyššího soudu o výroku, jímž byl stěžovatelce přiznán nárok na náhradu škody, proto podle jejího názoru nelze považovat za překvapivé. V souvislosti s rozhodováním Nejvyššího soudu formou neveřejného zasedání podotklo, že státní zástupce i obviněný ve smyslu § 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu vyjádřili souhlas s tím, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání učinil i jiné rozhodnutí, než které je uvedeno v § 265r odst. 1 písm. a) a b) trestního řádu. V reakci na stěžovatelčinu námitku o tom, že námitka promlčení uplatněná obviněným je v rozporu s dobrými mravy, Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že Nejvyšší soud o stěžovatelčině nároku na náhradu škody meritorně nerozhodoval, neboť jej podle § 229 trestního řádu odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Důvodem byl závěr, že otázka promlčení adhezního nároku vyžaduje další dokazování.

13. Soudkyně zpravodajka následně vyzvala obviněného jako dalšího vedlejšího účastníka k vyjádření se k ústavní stížnosti. Ten se ve stanovené lhůtě nevyjádřil. Protože byl ve výzvě poučen, že nevyjádří-li se, bude to podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu bráno jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s ním již dále jednáno.

14. Ústavní soud obdržená vyjádření zaslal na vědomí a k případné replice stěžovatelce. Ta na uvedená vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka reagovala v replice ze dne 26. února 2024. K vyjádření Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství uvedla, že nekorespondují s aktuální judikaturou Ústavního soudu, konkrétně s nálezem sp. zn. IV. ÚS 1971/23 ze dne 1. listopadu 2023. Námitku obviněného ohledně promlčení uplatněného nároku označila za neurčitou, přičemž Nejvyšší soud se měl otázkou rozporu s dobrými mravy zabývat. Napadené usnesení považuje za překvapivé, neboť nedostala příležitost se vyjádřit k podanému dovolání a argumentaci, jež v něm byla uplatněna.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud nejprve připomíná, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není další instancí v systému obecného soudnictví a posuzování konkrétních okolností každého jednotlivého případu se zřetelem na učiněná skutková zjištění náleží obecným soudům, což je výrazem jejich nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 Ústavy). Postupují-li soudy v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe Ústavní soud atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud je však oprávněn ale i povinen posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé a zda v něm nebyly porušeny ústavně zaručené svobody nebo základní práva stěžovatelky.

16. Ústavní úprava základních práv a svobod prozařuje celým právním řádem, a to včetně oblasti trestního práva procesního. Povinností orgánů veřejné moci je vykládat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod (zásada ústavně konformního výkladu), což pro soudy výslovně vyplývá z čl. 4 Ústavy [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1287/14 ze dne 31. srpna 2015 (N 159/78 SbNU 401) či sp. zn. II. ÚS 1803/22 ze dne 20. dubna 2023]. Jedním z konkrétních příkladů nesplnění této povinnosti je výklad podústavního práva, který je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [souhrnně nález sp. zn. II. ÚS 3845/19 ze dne 1. 6. 2020 (N 109/100 SbNU 263)].

17. Ústavní soud rovněž ve svých rozhodnutích pravidelně zdůrazňuje princip rovnosti účastníků řízení, který představuje stěžejní zásadu spravedlivého procesu a je vyjádřen především v čl. 37 odst. 3 Listiny. Tento ústavní princip garantuje rovné postavení účastníků soudního řízení co do práv, jež účastníkům určitého typu řízení přiznává právní řád [srov. nález sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. srpna 2008 (N 146/50 SbNU 291)]. Obdobným způsobem je tento princip interpretován i v ustálené judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), jenž za součást práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy považuje zásadu „rovnosti zbraní“. Její podstata spočívá v tom, že každé procesní straně má být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost, včetně důkazů, za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (rozsudek ESLP ve věci *Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí* č. 14448/88 ze dne 27. října 1993, § 33). Podle ESLP „pojem spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, podle kterého musí mít účastníci nejen příležitost předložit každý důkaz nutný k tomu, aby obhájili svá tvrzení, ale také musí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit“ (srov. rozsudek ve věci *Kysilková a Kysilka proti České republice* č. 17273/03 ze dne 10. února 2011, § 36; nebo rozsudek ve věci *Krčmář a ostatní proti České republice* č. 35376/97 ze dne 3. března 2000, § 40).

18. Ústavní soud na jednu stranu souhlasí s tím, co ve svém vyjádření uvedl Nejvyšší soud, totiž že hlavními stranami trestního řízení jsou státní zástupce a obviněný. Postavení strany mají však i další subjekty trestního řízení, a to zejména zúčastněná osoba a právě poškozený (srov. § 12 odst. 6 trestního řádu). Není proto pochyb o tom, že obecné soudy resp. orgány činné v trestním řízení musí v řízení postupovat s respektem k procesním právům těchto subjektů, zvláště jde-li o práva ústavně zaručená. V případě poškozeného jsou to primárně (avšak nejen) práva související s uplatňováním jeho nároku na náhradu

škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení (srov. § 43 odst. 3 trestního řádu).

19. Jak Ústavní soud rozebral již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1971/23, postavení poškozených v trestním řízení se v posledním období značně posiluje a dochází k prohlubování jejich práv. Ke změně náhledu na postavení poškozeného došlo i v souvislosti s uplatňováním nároku na náhradu škody. Ústavní soud na toto tzv. adhezní řízení vztahuje právo poškozených na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny (nález sp. zn. I. ÚS 3456/15 ze dne 9. srpna 2016). V tomto nálezu mj. uvedl, že adhezní trestní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by poškozený uplatňoval nárok na náhradu škody. Výrok trestního soudu, jímž podle § 228 odst. 1 trestního řádu přiznává nárok poškozeného na náhradu škody vůči obviněnému, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Podle Ústavního soudu má proto trestní soud v adhezním řízení povinnost postupovat co do odůvodněnosti rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních. V judikatuře připustil Ústavní soud i možné porušení práva na rovnost v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, koncentruje-li se trestní řízení toliko na obviněného, zatímco poškozený je ignorován (bod 36 odůvodnění nálezu sp. zn. II. ÚS 289/12 ze dne 9. října 2012), a shledal v tomto opomenutí i porušení práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny (nález sp. zn. I. ÚS 1587/15 ze dne 15. prosince 2015).

20. Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (srov. bod 67) nelze postavení poškozeného redukovat na zpravidla významný pramen důkazu a na subjekt, jemuž má být v trestním řízení usnadněno vyrovnání jeho majetkoprávních nároků vzniklých v přímé souvislosti se spácháním trestného činu vůči pachateli. Poškozený v trestním řízení naplňuje, resp. může naplňovat i některá svá základní práva představující tzv. tvrdé jádro lidských práv. V současnosti proto nelze na postavení poškozeného v trestním řízení nadále nazírat jako na doplňkové, bez něhož by se poškozený stejné ochrany všech svých právem uznaných zájmů domohl (typicky uplatněním nároku v řízení ve věcech občanskoprávních).

21. S ohledem na shora uvedené není pochyb, že tzv. adhezní řízení se nenachází mimo ústavní rámec pravidel práva na soudní ochranu. Opakovaně proto Ústavní soud zdůraznil, že postupem obecného soudu v adhezním řízení může dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat jeho kasační zásah (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1587/15). Řádné rozhodování o náhradě škody je totiž neodmyslitelnou součástí naplnění účelu trestního řízení (srov. § 1 odst. 1 trestního řádu), kterým je rovněž ochrana práv poškozeného. Ta však v tomto řízení může být zajišťována pouze v určitém zákonném rámci, jehož výklad a aplikace musí zohledňovat základní principy soudního rozhodování (srov. čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny).

22. Ústavní soud si je vědom toho, že trestní řád dává poškozenému k dispozici pouze redukovaný počet opravných prostředků, přičemž jedním z opravných prostředků, kterým poškozený nedisponuje, je právě dovolání (srov. § 265d odst. 1 trestního řádu *a contrario*). To však nemůže znamenat, že by v dovolacím řízení mohla být ignorována ústavně zaručená procesní práva poškozeného, jestliže Nejvyšší soud v tomto řízení rozhoduje o adhezním nároku, jenž se poškozeného týká.

23. Takovým ústavně zaručeným právem je i možnost poškozeného se vyjádřit k opravnému prostředku, který podala jiná osoba (v tomto případě obviněný) a týká se rozhodování o jeho adhezním nároku. Jinak řečeno, ani v dovolacím řízení, které probíhá v rámci řízení trestního, nelze připustit příslovečnou situaci „o nás bez nás“, tedy aby bylo rozhodováno o právech určitého subjektu bez toho, že by tento subjekt dostal možnost se k dovolání vyjádřit a ovlivnit rozhodování Nejvyššího soudu. Taková situace by totiž měla se spravedlivým procesem jen těžko něco společného.

24. Ústavní soud si je vědom i toho, co shodně ve svých vyjádřeních připomněly jak Nejvyšší soud, tak Nejvyšší státní zastupitelství, totiž že § 265h odst. 2 trestního řádu poškozeného nezahrnuje mezi subjekty, jimž musí soud prvního stupně doručit opis podaného dovolání. To však samo o sobě nemůže znamenat, že by ignorování poškozeného ve vztahu k podanému dovolání, jež se týká jeho nároku, představovalo ústavně souladný postup. Nelze navíc přehlédnout, že (jak výstižně uvádí stěžovatelka) podle § 265r odst. 5 trestního řádu je třeba o veřejném zasedání, v němž má být podané dovolání projednáno, vyrozumět osobu, která rozhodnutím o dovolání může být dotčena, popř. jejího obhájce či zmocněnce. Do tohoto vymezení nepochybně patří i poškozený a jeho zmocněnec, jestliže bude Nejvyšší soud na podkladě podaného dovolání rozhodovat o adhezním nároku poškozeného.

25. V souvislosti s námitkou stěžovatelky, že Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání obviněného v neveřejném zasedání, aniž by k tomu byly splněny podmínky uvedené v § 265r odst. 1 trestního řádu, nejprve Ústavní soud uvádí, že neshledal pravdivým tvrzení obsažené ve vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství, že s konáním neveřejného zasedání vyjádřili svůj souhlas obviněný i státní zástupce. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství na straně 7 vyjádření k dovolání obviněného sice tento souhlas skutečně udělila, avšak obviněný se ke konání neveřejného zasedání v dovolání vůbec nevyjádřil. Z napadeného usnesení vyplývá, že vyjádření státní zástupkyně bylo obhájce obviněného zasláno k možné replice, ovšem obhájce této možnosti nevyužila. Okresní soud pak na výzvu Ústavního soudu sdělil, že neobstaral souhlas obviněného s rozhodnutím v neveřejném zasedání a že s touto skutečností byl Nejvyšší soud seznámen v předkládací zprávě. Ostatně ani sám Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti netvrdí, že neveřejné zasedání konal po předchozím souhlasu státní zástupkyně a obviněného. Nejvyššímu státnímu zastupitelství tedy není možno přisvědčit, že Nejvyšší soud konal neveřejné zasedání v souladu s § 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu.

26. Nejvyšší soud pak ve vyjádření k ústavní stížnosti konání neveřejného zasedání vysvětlil tím, že v případech, kdy je zrušen adhezní výrok a poškozený je odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, jde o analogickou situaci, jako je ta, kterou uvádí § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu. Ústavní soud však s touto argumentací nesouhlasí.

27. Nejvyšší soud o podaném dovolání zásadně rozhoduje ve veřejném zasedání (srov. § 265r odst. 1 trestního řádu). V neveřejném zasedání může podle § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu učinit „rozhodnutí o zrušení napadeného rozhodnutí (§ 265k) a přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí (§ 265l odst. 1 a 2), je-li zřejmé, že vadu nelze odstranit ve veřejném zasedání“. Ústavní soud si je vědom toho, že komentářová literatura pod uvedené ustanovení řadí i situaci, která nastala i v nyní posuzované věci, tedy kdy Nejvyšší soud postupuje podle § 265m odst. 2 trestního řádu a ruší rozsudek toliko ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích

nebo o vydání bezdůvodného obohacení (srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3285 či DRAŠTÍK, A. In DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 523). Tato komentářová literatura však uvedený závěr nepodporuje žádnou argumentací.

28. Ustanovení § 265r odst. 1 trestního řádu tedy taxativním způsobem vypočítává situace, kdy Nejvyšší soud může o podaném dovolání rozhodovat v neveřejném zasedání. Tyto situace jsou přitom koncipovány jako výjimka z pravidla vyjádřeného v návěti citovaného ustanovení, podle kterého Nejvyšší soud o dovolání rozhoduje ve veřejném zasedání. Jestliže určitá situace (v daném případě ta, kdy Nejvyšší soud zrušil rozsudek okresního soudu pouze ve výroku o náhradě škody a poškozeného podle § 265m odst. 2 odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních) mezi těmito výjimkami zařazena není, nelze bez dalšího dovozovat, že jde o mezeru v zákoně, kterou by bylo třeba řešit analogií, jak ve vyjádření k ústavní stížnosti naznačuje Nejvyšší soud.

29. Ústavní soud spatřuje smysl výjimky z nutnosti konat o podaném dovolání veřejné zasedání, jež je vymezena v § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu, v tom, že dané rozhodnutí bude v tomtéž trestním řízení ještě předmětem projednání, v průběhu kterého budou moci strany trestního řízení uplatnit svou argumentaci a ovlivnit tak nové rozhodnutí. Citované ustanovení proto nedopadá obecně na všechny případy, kdy Nejvyšší soud ruší napadené rozhodnutí, ale omezuje tuto možnost na situace, kdy zároveň se zrušením napadeného rozhodnutí věc přikazuje k novému projednání a rozhodnutí. Požadavek kontradiktornosti je tak zachován právě díky tomu, že věc bude znovu projednávána některým ze soudů nižšího stupně, takže není nezbytné jej v plné míře zohledňovat i v rámci dovolacího řízení.

30. Jestliže Nejvyšší soud ruší adhezní výrok a odkazuje poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, jde o situaci podobnou té, která je popisována v § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu, jen v nepodstatné míře. Poškozený samozřejmě následně v průběhu občanskoprávního řízení může předkládat argumentaci k prosazení svého nároku, avšak za výrazně komplikovanějších podmínek – musí civilní řízení iniciovat, musí nést riziko jeho nákladů a musí unést důkazní břemeno, a to navíc v situaci, kdy tak musí činit s nemalým (třeba i několikaletým) zpožděním poté, co s nárokem nakonec neuspěl v trestním řízení.

31. Ústavnímu soudu se proto jeví zřejmé, že možnost Nejvyššího soudu rozhodovat o podaném dovolání v neveřejném zasedání na základě § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu se podle svého smyslu nemůže vztahovat na situaci existující v nyní posuzované věci, kdy Nejvyšší soud ruší výhradně adhezní výrok a odkazuje poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních. Tento závěr je podporován i tím, že citované ustanovení výslovně odkazuje na § 265l odst. 1 a 2 trestního řádu, který se vztahuje výhradně na situace, kdy Nejvyšší soud přikazuje nižšímu soudu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl nebo aby rozhodl o chybějícím výroku, popř. doplnil neúplný výrok.

32. V reakci na vyjádření Nejvyššího soudu Ústavní soud dodává, že v usnesení sp. zn. II. ÚS 3282/16 ze dne 25. dubna 2017, na něž Nejvyšší soud odkazuje, se nezabýval respektováním kontradiktornosti dovolacího řízení ve vztahu k poškozenému, neboť v této věci stěžovatelky takovou námitku vůbec nevznesly. Nelze tedy tvrdit,

že v uvedeném usnesení Ústavní soud aproboval postup Nejvyššího soudu spočívající ve znemožnění poškozenému vyjádřit se k podanému dovolání.

33. Ústavní soud tedy konstatuje, že v posuzované věci nebyly splněny podmínky pro rozhodnutí o podaném dovolání v neveřejném zasedání, tedy že Nejvyšší soud postupoval v rozporu s § 265r odst. 1 trestního řádu. Zároveň podotýká, že zásah do ústavně zaručeného práva stěžovatelky se k věci vyjádřit odvozuje až z kumulace výše popsaných vadných postupů obecných soudů. Striktní dodržení § 265h odst. 2 trestního řádu obecnými soudy, tedy nevyrozumění stěžovatelky (poškozené) o podaném dovolání, by samo o sobě nepředstavovalo ústavněprávně relevantní vadu, jestliže by stěžovatelka dostala příležitost se k dovolání vyjádřit a přednést svou argumentaci při jiné příležitosti, zejména jestliže by Nejvyšší soud o podaném dovolání rozhodoval ve veřejném zasedání, o jehož konání by byla stěžovatelka řádně vyrozuměna a měla by možnost se jej zúčastnit. A naopak, rozhodoval-li by v posuzované věci Nejvyšší soud v neveřejném zasedání, šlo by sice o postup rozporný s § 265r odst. 1 trestního řádu, jak bylo výše vysvětleno, nicméně k zásahu do stěžovatelčina práva na soudní ochranu by nemuselo dojít, jestliže by tomuto postupu předcházelo vyrozumění stěžovatelky o podaném dovolání a poskytnutí možnosti, aby se k tomuto dovolání písemně vyjádřila.

34. Lze tak shrnout: Trestní řád neukládá soudu prvního stupně povinnost zaslat poškozenému dovolání do výroku o náhradě škody (§ 265h odst. 2 trestního řádu *a contrario*) před předložením věci dovolacímu soudu, ale ukládá dovolacímu soudu, koná-li k projednání dovolání, které se týká práv poškozeného, veřejné zasedání, poškozeného o takovém zasedání vyrozumět a k vyrozumění mu dovolání připojit (§ 233 odst. 1 věta druhá a třetí trestního řádu). Současně trestní řád umožňuje dovolacímu soudu dovolání projednat v neveřejném zasedání namísto zasedání veřejného, souhlasí-li s tím obviněný a nejvyšší státní zástupce [§ 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu], souhlas poškozeného se k tomu nevyžaduje. Jestliže se však veřejné zasedání na základě souhlasu obviněného a nejvyššího státního zástupce (případně i chybně bez takového souhlasu) k projednání dovolání, které se týká práv poškozeného, nekoná, a soud tak poškozeného s dovoláním neseznámí a neposkytne mu možnost se k dovolání vyjádřit ani v souvislosti s takovým zasedáním, musí před rozhodnutím o dovolání poškozenému dovolání zaslat (či mu je dát jinak na vědomí) a umožnit mu tak se k dovolání vyjádřit. Neposkytne-li soud poškozenému možnost vyjádřit se k dovolání, které se týká jeho práv, poruší právo poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

35. V posuzované věci tedy tím, že stěžovatelka nebyla o podaném dovolání vyrozuměna a neměla možnost se k němu vyjádřit, a to ani ve veřejném zasedání, které se vůbec nekonalo, nastala situace, kdy se stěžovatelka o rozhodnutí, jež se ho bezprostředně dotýkalo, dozvěděla až jeho doručením. Takový postup Ústavní soud nepovažuje za přijatelný a souladný s ústavněprávními požadavky na soudní ochranu a základní prvky kontradiktornosti řízení. Na tento závěr nemůže mít vliv ani skutečnost, že v dané věci jsou důsledky popsaného postupu zmírněny tím, že stěžovatelce i po jeho realizaci zůstala možnost domáhat se nároku občanskoprávní cestou. Jestliže totiž v jednom řízení (trestního) došlo k zásahu do ústavně zaručených práv jednoho z účastníků, nemůže být tato skutečnost zhojena tím, že tomuto účastníkovi zůstává možnost uplatňovat svůj hmotněprávní nárok ve druhém (občanskoprávním) řízení. Je navíc třeba vidět, že odkázání poškozeného s nárokem na občanskoprávní řízení představuje pro poškozeného komplikaci při prosazování tohoto nároku, zvláště když trestní řízení

trvalo několik let a poškozený se původně v jeho průběhu (před soudem prvního i druhého stupně) domáhal nároku úspěšně.

36. Jak bylo uvedeno, stěžovatelka rovněž tvrdí, že obviněný v dovolacím řízení nově uplatnil námitku promlčení jeho práva na náhradu škody a že tato námitka byla učiněna v rozporu s dobrými mravy. Nejvyšší státní zastupitelství toto tvrzení zpochybnilo s tím, že obviněný tuto námitku vznesl již v předchozí fázi řízení, tedy že nešlo o novum. Nejvyšší soud na straně 22 napadeného usnesení k tomu uvedl, že „...*obviněný skutečně námitku promlčení, minimálně částečně, uplatnil...*“. Zároveň zrušil výrok o náhradě škody a stěžovatelku s celým jejím nárokem odkázal na občanskoprávní řízení. Ústavní soud proto musí přisvědčit stěžovateli, že Nejvyšší soud neučinil konkrétní zjištění, v jakém rozsahu obviněný námitku promlčení uplatnil, přesto však rozhodl, jako kdyby byla opodstatněná v celém rozsahu povinnosti nahradit způsobenou škodu, kterou stanovil okresní soud (a potvrdil soud krajský). Jestliže navíc ohledně toho, v jakém rozsahu obviněný namítal promlčení nároku stěžovatelky, neměl zcela jasno Nejvyšší soud, těžko přisvědčit Nejvyššímu státnímu zastupitelství, že stěžovatelka byla (v plném rozsahu) s touto námitkou seznámena ještě předtím, než obviněný podal dovolání.

37. Ke stěžovatelčině argumentaci, že obviněný uplatnil námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy, Ústavní soud poznamenává, že Nejvyšší soud se v napadeném usnesení touto otázkou nikterak nezabýval. Nemohl se tak ani vyjádřit k tomu, zda i tato záležitost vyžaduje provedení dalšího dokazování, tedy znemožňuje, byť třeba částečně, přiznat stěžovateli její nárok na náhradu škody již v trestním řízení. Z toho je patrné, že pochybení Nejvyššího soudu, které znemožnilo stěžovateli přednést argumentaci k dovolání obviněného, nelze považovat za ryze formální záležitost, bez reálného možného dopadu na podobu rozhodnutí Nejvyššího soudu.

38. Ústavní soud tedy uzavírá, že obecné soudy tím, že neposkytly stěžovateli příležitost vyjádřit se k dovolání, na jehož základě bylo rozhodováno o jejím nároku na náhradu škody, a to ani ve veřejném zasedání, které navíc nebylo konáno v rozporu s trestním řádem, zasáhly do stěžovatelčina práva na soudní ochranu a nerespektovaly princip rovnosti účastníků řízení. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 13. března 2024

Josef Fiala
předseda senátu